

відомих і невідомих музикантів, майстрів слова, народний фольклор, художні виставки під відкритим небом, плакати з лозунгами, малюнки у наметовому містечку, художні конкурси й акції. Мистецький Євромайдан став одним із напрямків сучасного українського мистецтва. Він продемонстрував консолідацію українських громадян для наступного кроку формування політичної нації європейського типу. Представлені на ньому інсталяції, графіті, карикатури, портрети героїв Небесної Сотні, декоративно розмальовані щити і шоломи засвідчили, що мистецтво відповідає вимогам часу й не може перебувати поза проблемами суспільства, відмежовуватися від його болючих і складних питань [1].

Як бачимо, вплив мистецтва на суспільство значний, він значно сильніший, ніж той, що відображений сьогодні у державних документах. Тому важливо сприяти вивільненню соціального потенціалу мистецтва та використовувати його у розвитку українського суспільства. Суттєвим є й те, що засобами мистецтва Україна формує власний імідж у світовому просторі. Українські письменники, художники, артисти засобами мистецтва прагнуть донести і до європейської аудиторії, і до своїх російських колег власне бачення важких і болючих проблем, які переживає українська держава. Вони розповідають світові про Україну, її досягнення, про особливості національного розвитку, про труднощі, які виникають у процесі становлення демократичних інститутів, про екологічні та демографічні проблеми. Таке аналітичне й критичне осмислення всіх цих проблем і сприяє утвердженню України як демократичної держави та слугує просуванню її на міжнародній арені.

Отже, активне включення мистецтва у реформування українського суспільства сприятиме загальнонаціональній консолідації українства. Для цього необхідні розробки наукових рекомендацій з формування політики у мистецькому просторі. Наукові розробки, на відміну від рекомендацій представників художньої культури, мають системне, цілісне і далекоглядне бачення сучасних перетворень, що відбуваються в Україні. Необхідна така державна політика в просторі культури, яка б підтримувала те мистецтво, яке сприяє формуванню і збереженню системи базисних цінностей суспільства та орієнтує на них українських громадян.

1. Авер'янова Н. Образотворчість Євромайдану як вияв національної гідності українців / УДК 792.071.2.027:7.094(477)

Ніна Авер'янова // Українознавчий альманах. Випуск 16. – Київ, Мелітополь, 2014. – 322 с. – С. 207 – 211.

2. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – 684 с.

3. Аристотель. Політика // Платон, Аристотель. Політика. Наука об управленні государством. – М.: Изд-во Эксмо; СПб: Terra Fantastica, 2003. – 864 с.

4. Бодрийяр Ж. Прозрачність Зла / Жан Бодрийяр. – М.: Добросвет, 2000. – 258 с.

5. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави. Серія «Гуманітарний розвиток». Випуск 4: Зб. наук.-експерт. матеріалів / За заг. ред. С. І. Здіорука. – К.: НІСД, 2015. – 104 с.

6. Гегель Г. Лекції по естетике: В 2-х т. – Т. 1. – СПб: Наука, 1999. – 622с.

7. Державна служба статистики України. Заклади культури, мистецтва, фізкультури та спорту України у 2015 році. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск О. О. Кармазіна. – К.: ДССУ, 2016. – 94 с.

8. Оперативні дані випуску книжкової продукції у 2016 році / Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrbook.net/statistika_.html

9. Платон. Государство. Законы. Политик / Предисл. Е. И. Темнова. – М.: Мысль, 1998. – 798 с.

10. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України. Серія «Гуманітарний розвиток». Випуск 5: Зб. наук.-експерт. матеріалів / За заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко. – К.: НІСД, 2016. – 92 с.

11. Потебня О. Естетика і поетика слова: Збірник. Пер. з рос. / Упоряд., вступ. ст., приміт. І. В. Іванько, А. І. Колодний. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.

12. Українка Леся. Про мистецтво. – К.: Мистецтво, 1966. – 299 с.

13. Франко І. Теорія і розвій історії літератури // Твори: В 20-ти т. – Т. 16. – К.: Держ. ви-во худ. літ., 1955. – С. 382 – 396.

14. Хайдеггер М. Исток художественного творения // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX – XX вв. Трактаты, статьи, эссе. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1987. – 511 с.

15. Шиллер Ф. Собрание сочинений в семи томах. – Т. 6 (Статьи по эстетике). – М.: Гос. из-во худ. литературы, 1957. – 791 с.

Олександр Безручко

Запровадження М.П. Верхацьким традицій Л.С. Курбаса в українську школу театрального та екранного мистецтва

У статті досліджено специфіку запровадження традицій Л. С. Курбаса в українську школу театрального та екранного мистецтва видатним українським режисером, театрознавцем, патріархом української театральної педагогіки, режисером-лаборантом, секретарем режисерського штабу «Березоля» Л. С. Курбаса, професором Михайлом Полієвктовичем Верхацьким.

Ключові слова: Михайло Верхацький, Леся Курбас, Володимир Горпенко, Микола Мерзлікін, Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого, «Березоль».

Oleksandr Bezruchko

Input by Mikhailo Verkhackiy of of Les Kurbas' Traditions into Ukrainian School of Theatrical and CRT Arts

One of the important facilities of development of the Ukrainian state and consolidation of the Ukrainian people are maintenance and continuation of traditions of the ancestors.

In this article the specificity of introduction of Les Kurbas traditions in Ukrainian school of the theatrical and CRT arts by the prominent Ukrainian stage-director, specialist in drama study, patriarch of Ukrainian theatrical pedagogics, laboratory stage-director-assistant, secretary of stage-director staff of «Berezil», Professor Mikhailo P. Verkhackiy is investigated.

Mikhailo P. Verkhackiy, as his students remembered, communicated in the way of life and laid out in the institute exceptionally Ukrainian, that was for them a good case study and stimulus the mother tongue.

One of main principles of school of theatrical direction and direction of the CRT arts was devotion to traditions of Ukrainian direction, respect and love to the teachers of their teachers – Les Kurbas and his student Mikhailo Verkhackiy.

Among the students of Mikhailo P. Verkhackiy should be named Victor Kisin, Vadim Chubasov, Vasil Viter, Mikola Merzlikin, Volodimir Gorpenko and many leading Ukrainian artists that in the work and artistic-teacher's activity continued traditions of Les Kurbas.

Keywords: Mikhailo Verkhackiy, Les Kurbas, Volodimir Gorpenko, Mikola Merzlikin, Kyiv state Institute of Dramatic Art Named of Ivan K. Karpenko-Kariy, «Berezil».

Проблема, якій присвячується дослідження полягає в тому, що українськими мистецтво-знавцями майже не досліджувалася специфіка запровадження традицій Л. С. Курбаса в українську школу екранних мистецтв видатним українським режисером, театрознавцем, патріархом української театральної педагогіки, режисером-лаборантом, секретарем режисерського штабу «Березоля» Леся Курбаса, професором Михайлом Полієвковичем Верхацьким (17 травня 1904 р., с. Заруднівське Лохвицького повіту кол. Полтавської губернії – 16 лютого 1973 р., м. Київ). Із публікацій на цю тематику можна назвати статті та книжки М. Лабінського [8], В. Вітра [3], Л. Наумової [9] та О. Безручка [1; 2].

Виходячи з проблеми, ми визначимо мету дослідження: проаналізувати специфіку запровадження М. П. Верхацьким традицій Л. С. Курбаса в українську школу екранних мистецтв. Актуальність цього дослідження зумовлена потребою вивчення творчої і мистецько-наставницької діяльності провідних українських митців, які з тих чи інших причин опинилися поза зоною уваги вітчизняних мистецтвознавців і культурологів. Науковими завданнями цієї статті є дослідження специфіки запровадження традицій Л. С. Курбаса в українську школу екранних мистецтв колишнім «березилівцем», режисером-лаборантом, секретарем режисерського штабу «Березоля» Л. С. Курбаса М. П. Верхацьким; навести причини, внаслідок яких студент майстерні театральних акторів і режисерів М. П. Верхацького Володимир Горпенко перейшов до майстерні кіноакторів і кінорежисерів В. І. Івченка; розповісти про творчі здобутки учнів М. П. Верхацького, які у своїй творчості та мистецько-наставницькій діяльності продовжували традиції Леся Курбаса.

Одним із важливих засобів розбудови української держави та консолідації українства є збереження і примноження традицій. У 40-х –70-х рр. ХХ ст. М. П. Верхацький у Київському державному інституті театральних мистецтв (КДІТМ) ім. І. К. Карпенка-Карого був художнім керівником декількох майстерень театральних акторів і режисерів, яким він прищепив головні засади школи Л. С. Курбаса. Багато з його учнів успішно застосовували отриманні знання в українському театральному та екранних мистецтвах і мистецькій педагогіці.

М. П. Верхацький, як згадували його учні, спілкувався у побуті і викладав в інституті виключно українською мовою, що було для них гарним прикладом

і стимулом для вивчення рідної мови. Учні М.П. Верхацького зазначали, що творчу й педагогічну спадщину їхнього вчителя Леся Курбаса декілька десятиліть в СРСР було небезпечно згадувати, проте вони дізнавались про «Березиль» Л. Курбаса та інші заборонені митці поза офіційними заняттями: «Лекції йшли за системою Станіславського. Але поза лекціями він [М. П. Верхацький. – О.Б.] розповідав нам про Курбаса, про Мейерхольда, про Брехта, про англійський театр, французький» [5].

Водночас Віктор Кісін розповідав, що вчитель все-таки читав три лекції про Курбаса, проте робив це в незвичній, творчій манері, що потім знайшло відображення у власній виховній діяльності: «Він не нав'язував нам Майстра, не надокучав спогадами, лекцій про “систему Курбаса” прочитав дві чи три за п'ять років, але ми, його учні, відчували, фантазували, здогадувалися. І “дід” дуже радів, коли у своїх фантазіях про Курбаса ми говорили про те, що насправді було. Таке ненаукове успадкування закарбувалося у пам'яті, в душі, і вже потім знаходило документальне підтвердження» [8, с. 185].

Актриса Марія Кочур вважала, що Михайло Верхацький на лекціях намагався поєднати дві системи виховання акторів – Костянтина Станіславського та Леся Курбаса, «зближуючи не тільки термінологію шкіл “майстерності актора” ближче до українського “курбасівського” театру, а й вселити в нас дух театру свого ВЧИТЕЛЯ» [8, с. 200].

Віктор Кісін, який був «правою рукою» Михайла Верхацького ще навіть під час власного навчання, згадував, як у роки хрущовської «відлиги» вчитель докладав зусиль, аби провести реабілітацію Леся Курбаса: «Вийняв із домашньої схованки пожовклі папірці із записами зі щоденників Курбаса, його лекцій, цитував ці матеріали на уроках, через що на інститутських засіданнях не раз мав неприємності. Він готував курбасівський спадок до друку, незважаючи на постійні фіаско в намаганнях кудись прилаштувати цей матеріал. Такою була віра М. П. [Михайла Полієвковича Верхацького. – О.Б.] в майбутнє свого вчителя» [8, с. 186].

Микола Мерзлікін згадував радість Михайла Верхацького, коли реабілітація все-таки відбулася: «Михайло Полієвкович з'явився в аудиторії № 12 святково одягнений. Ми його таким ще не бачили. Привітався. <...> Сів, як завжди, так, щоб коло, яке утворювали ми, замкнулося. Зависла пауза, віщуючи

надзвичайне. Ми стежили за вчителем. А він дивився поперед себе і мовчав. Очі випромінювали радісний і щасливий сум. Наче чекав на ту хвилину, яка ще не прийшла, аби порушити цю напружену тишу. Нарешті, набравши повітря на повні груди, Верхацький видихнув:

– Сьогодні реабілітовано Леся Степановича Курбаса. <...> Словами “мій вчитель” я прикривав слово “Курбас”, бо дотепер його не можна було називати вголос» [8, с. 191–192].

Така повага до вчителя посприяла тому, що коли М. Мерзлікін сам став художнім керівником майстерні режисерів, перше, що він зробив, – повів своїх учнів на Байкове кладовище на могилу свого вчителя [8, с. 256–257]. Учні М. П. Верхацького, які в майбутньому самі почали виховувати молодих митців театру, кіно й телебачення, розповідали своїм студентам про їхнього вчителя і вчителя їхнього вчителя: «На кафедрі режисури телебачення я читаю курс “Історія режисури”, у якому незамінне місце посідає спадщина Леся Курбаса. Звичайно, основне в ньому – привернути увагу студентів до об’єктивних даних про Курбаса та “Березіль”» [8, с. 182].

Однією з курбасівських ідей, яку хотів запровадити М. П. Верхацький у 50-х – 60-х рр. була організація Молодіжного театру зі своїх учнів. Після безкоштовних гастролей комсомольськими будовами України в липні – серпні 1958 р. випускників першої майстерні, цей Молодіжний театр розпався, проте його художній керівник Верхацький не полишав надії на продовження цього експерименту. Тому з випускниками другої майстерні Михайло Полієвкович знову створив Молодіжний театр, який у червні – липні 1963 р. провів безкоштовні гастролі по Україні (Харків, Зміїв, Северодонецьк, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Донецьк, Жданов, Джанкой, Сімферополь, Луганськ, Київ).

Художнім керівником Молодіжного театру, з якого складалася трупа, зрозуміло, був майстер курсу М. П. Верхацький. Дипломників-акторів налічувалося дев’ятнадцять осіб, режисерів – троє [8, с. 226–227]. Незважаючи на чудові гастролі Молодіжного театру під керівництвом Верхацького, після їхнього завершення трупу знову розформували, а випускників – акторів та режисерів – відправили в різні театри України.

Віктор Баєнко згадував, що Михайло Верхацький, як і його вчитель Лесь Курбас, передбачив долю кожного учня: «Михайло Полієвкович Верхацький, або, як ніжно ми його називали – наш Дід, був напрочуд передбачливим і дуже легко вгадав долю кожного свого учня» [8, с. 213]. Надзвичайно цікавим є передбачення М. П. Верхацьким творчої долі режисера кіно й телебачення, актора, педагога екранних мистецтв, доктора мистецтвознавства, професора, дійсного члена Російської академії педагогічних та соціальних наук Володимира Григоровича Горпенка, який навчаючись у М. П. Верхацького, спочатку навіть образився на далекоглядність учителя. На III курсі Верхацький пішов до ректора КДІТМ Чабаненка і пояснив, що студента потрібно перевести на щойно відкритий кінофакультет. Після повернення з канікул Горпенко 27 лютого 1962 р. на дошці оголошень побачив наказ про його переведення до майстерні кіноакторів-кінорежисерів В. І. Івченка. Студент з обуренням

запитав Верхацького: «Як Ви могли так зі мною вчинити?». На що мудрий педагог незворушно відповів: «Що я можу зробити, якщо туди Ваша дорога?» [4].

Так, Володимир Горпенко, який розпочинав навчання в 1959–1961 рр. на акторському факультеті в М. П. Верхацького, а закінчив 1967 р. на кінорежисерському факультеті у В. І. Івченка, потім був аспірантом у С. А. Герасимова. З 1985 р. В. Г. Горпенко став доцентом факультету кіно і телебачення КДІТМ, у 2003 р. – професором. В. Г. Горпенко виховну роботу поєднував із творчою на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. П. Довженка.

Після захисту диплома короткометражним телефільмом «Дві смерті» Володимир Горпенко почав шукати запуску з власним повнометражним дебютом на Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. П. Довженка. Зазначимо, що молодий режисер був безкомпромісним: якщо художня якість картини його не влаштовувала, він міг відмовитися від роботи. Так, Горпенко 1970 р. зрозумів, що спільна постановка фільму «Ніна» з Олексієм Швачком буде архаїчна. Тому пішов до директора Кіностудії і відмовився від свого першого фільму в якості режисера-постановника. Це було досить сміливим кроком, адже Швачко був одним із досвідчених українських режисерів.

Невдовзі Володимир Горпенко довів свою професійну спроможність – йому доручили самостійну постановку двосерійного фільму з робочою назвою «Інструктор райкому». У 1972 р. цей фільм вийшов на екрани під назвою «Лаври». Це був перший повнометражний художній фільм Володимира Горпенка, який відзначено дипломом за кращу режисерську роботу на кінофестивалі у м. Жданові (1973 р.).

У 1979 р. Володимир Горпенко як режисер-постановник разом із Михайлом Резніковичем зняв двосерійний телевізійний художній фільм «Дощ у чужому місті» (132 хв.) за однойменною повістю Данила Граніна, який сам написав сценарій. Горпенко 1980 р. був кінорежисером семисерійного (490 хв.) телевізійного художнього фільму «Мужність», режисер-постановник якого – Борис Савченко. У наступному році Горпенко працював кінорежисером широкоформатного художнього фільму «Ярослав Мудрий» (156 хв.), режисером-постановником якого був лауреат Державної премії СРСР, заслужений діяч мистецтв Григорій Кохан. Це не єдина робота Володимира Горпенка з Григорієм Коханом – у 1984 р. вони працювали над чотирисерійним телевізійним художнім фільмом «Прискорення» за мотивами роману Павла Загребельного «Розгін».

У 1984 р. Горпенку довелося перебрати на себе роль режисера-постановника художнього фільму «Твоє мирне небо», замінивши в цій ролі одного з перших українських кінорежисерів, випускника КДІКу Ісака Шмарука, якого буквально за декілька днів до початку знімального періоду з інфарктом забрала «швидка допомога».

В. Г. Горпенко – автор понад 250 наукових праць, присвячених проблемам режисури екранних творів: «Пластика фільму» (премія Спілки кінематографістів України), «Колір», «Епічне і

драматичне. Питання методики дійового аналізу першоджерела», «Кіносценарій як специфічна форма організації дії», «Комфортний монтаж», «Предмет і матеріал в кінотелемистецтві», «Предмет і матеріал режисури аудіовізуальних мистецтв», «Кінематографічна специфіка кольору», «Телевізійна специфіка кольору», «Колорит», «Кольоромузика», «С. Ейзенштейн, А. Тарковський про колір», «Функції кольору в кінотелемистецтві», «Формування кольору», «Архітектоніка фільму: Кадр. Монтаж. Фільм. Питання режисерської майстерності», «Методика роботи журналіста в кадрі», «Аудіовізуальна куль-тура: витоки», а також опублікував низку статей у періодичній та фаховій пресі. Титанічна робота в царині української кіноосвіти цілком закономірно увінчалася тим, що 4 липня 2001 р. В. Г. Горпенко блискуче захистив докторську дисертацію зі специальностей «Теорія і історія культури», «Кіномистецтво, телебачення». Одночасно з напруженою науковою та педагогічною роботою Горпенко займався творчою діяльністю – у середині 1990-х рр. зняв триптих відеофільмів «Хто ми?», який упродовж тривалого часу демонструвала Національна телекомпанія України в програмі урочистостей з нагоди Дня Незалежності України.

Понад чотири десятиліття В. Г. Горпенко викладає в провідних вищих навчальних закладах України: Київському національному університеті театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого; Інституті підвищення кваліфікації працівників преси, телебачення та радіомовлення України; Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв; Інституті журналістики і кінотелемистецтва (нині – Інститут телебачення, кіно і театру) Київського міжнародного університету тощо. Увесь цей час він плекав мрію – створити навчальний заклад, у якому б можна було втілити всі педагогічні напрацювання. Саме тому 2005 р. Горпенко створив і очолив Інститут екранних мистецтв імені Івана Миколайчука (ІЕМ), у якому разом з колективом однодумців утілює всі задуми [6]. Сучасним студентам В. Г. Горпенко прищеплює традиції української школи мистецької педагогіки: Лесь Курбас – Михайло Верхацький – Віктор Івченко – Володимир Горпенко.

Серед учнів М. П. Верхацького можна назвати В. Б. Кісіна, М. І. Мерзлікіна, В. Л. Чубасова, В. П. Вітра та ще багато провідних українських митців, які у своїй творчості та мистецько-наставницькій діяльності продовжували традиції Л. Курбаса.

Розглянемо детальніше долю актора, режисера, кінопедагога, заслуженого діяча мистецтв УРСР, народного артиста України, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка, професора Миколи Івановича Мерзлікіна. Після закінчення майстерні Михайла Верхацького він працював режисером у театрах Маріуполя (1964–1965), Донецька, Києва, де поставив спектаклі: «Пляшечки» О. Хмелика (1967), «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого (1968), «Стіна» Ю. Щербака (1984), «Сава Чалий» І. Карпенка-Карого (1990 р., у Київському українському драматичному театрі ім. І. Франка), «Чортів млин» І. Штока і Я. Дрди (1969), «Казка про царя Салтана» М. Римського-Корсакова (1987), «Золоторогий олень» О. Костіна (1991), «Казка про попа та наймита його Балду» Д. Шостаковича (1991), «Ріголетто» Дж. Верді (1999),

«Пастка для відьми» І. Щербак (1997), «Заметіль» Г. Свиридова (2000), «Лісова пісня» за драмою-феєрією Лесі Українки на музику М. Скорульського (2001), «Кошій Безсмертний» М. Римського-Корсакова (2002).

У 1970 р. Микола Мерзлікін став актором і режисером театру-студії кіноакторів при Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. П. Довженка (1970–1977), де знявся у стрічках: «Тут нам жити» (Яків Чигирин), «Абітурієнтка» (Микола Васильович), «Кожний день життя» (Доценко), «Небо – земля – небо» (Іван Гай), «Театр невідомого актора» (Єрмолаєв), «Р. В. Р.» (батько), «Дума про Ковпака» («Карпати, Карпати...», Ніколаєв), «Ти тільки не плач» (льотчик) та ін. З 1978 р. М. Мерзлікін став головним режисером Київського молодіжного театру, з 1985 р. – головним режисером Дитячого музичного театру в Києві. У 1968 р. вчитель запросив його бути помічником у новій об'єднаній майстерні театральних акторів і режисерів у КДІТМ. У телевізійну педагогіку М. Мерзлікіна 1995 р. запросив колишній учень М. Верхацького, а в 1990-х рр. – завідувач кафедри телевізійної режисури на кінофакультеті КДІТМ В. Кісін, який запропонував Миколі Мерзлікіну набрати майстерню режисерів телебачення.

Однією зі студенток першої майстерні Миколи Мерзлікіна стала Лариса Наумова, у майбутньому – телевізійний режисер, кінопедагог: «Я потрапила в чудову майстерню, дивовижну за складом викладачів. Микола Іванович Мерзлікін, театральний режисер, ні, точніше: Режисер, Майстер. Ірина Костянтинівна Дніпренко, викладач з режисури телебачення. Віталій Володимирович Савчук – викладач акторської майстерності. Згодом до викладачів майстерні був залучений і кінорежисер й актор Василь Петрович Вітер. Ще до нашого курсу була прикріплена асистент-стажист Олександра Львівна Мошкіна, учениця Вадима Львовича Чубасова, і без неї цей склад був би неповним. Саме вона перші роки уважно спостерігала за нашою роботою, конспектувала, систематизувала і робила висновки. Це, імовірно, і були перші спроби теоретичного осмислення роботи майстерні Миколи Івановича Мерзлікіна» [9, с. 255].

Як засвідчує наведена цитата, серед педагогів кафедри були не лише учні М. П. Верхацького – В. Б. Кісін, В. Г. Горпенко, М. І. Мерзлікін, В. П. Вітер (який навчався в акторській майстерні Михайла Верхацького, а потім – у режисерській майстерні Віктора Кісіна), але й уже учні їхніх учнів – І. К. Дніпренко, О. Л. Мошкіна.

Однією з головних засад школи телевізійної режисури була відданість традиціям української режисури, повага й любов до вчителів їхніх учителів – Леся Курбаса та його учня Михайла Верхацького: «Верхацьким було закладено священну традицію Школи: повагу до Учителів і переймання живого досвіду від учителя до учня, і перенесення цієї традиції і надалі. Школа Курбаса. Ні, тепер вона стала більш насиченою яскравими індивідуальностями. Тепер варто говорити про Школу Курбаса – Верхацького – Мерзлікіна. Відбувалося насичення, здобувався новий досвід, отримувалася нова практика, зрештою, відкрився для роботи новий

напряму – підготовка не тільки театральних режисерів, а й режисерів телебачення» [9, с. 257].

Лариса Наумова захистилася художньо-документальним фільмом «Атлантида» (8 хв. 19 сек.), її однокласники з майстерні М. Мерзлікіна – такими відеороботами: Олександр Онуфрієнко – хронікальним відеофільмом «День народження» (на тему «Війна і діти») (13 хв. 20 сек.), Ольга Рябун – тижневиком «УТН-панорама» (1 год.), Катерина Пивоварова – відеофільмом за мотивами однойменного твору А. Чехова «Трагік з волі долі» (16 хв.), Євген Матвієнко – відеонovelєю «Іграшка» (9 хв.) [7].

Потім у Миколи Мерзлікіна були нові учні, яким він передавав таємниці режисерської професії. Показовим є той факт, що учні М. І. Мерзлікіна продовжують справу свого вчителя. Зокрема, Лариса Наумова не лише займається творчістю, але й захистила кандидатську дисертацію та виховує молодих митців екрана, спочатку в Інституті журналістики і кінотелемистецтва (нині – Інститут телебачення, кіно і театру) КиМУ, згодом – в ІЕМ КНУТКТ, продовжуючи традиції української школи мистецької педагогіки: Лесь Курбас – Михайло Верхацький – Микола Мерзлікін – Лариса Наумова.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що поставлені наукові завдання виконані: досліджено специфіку запровадження традицій Л. С. Курбаса в українську школу екранних мистецтв колишнім «березилівцем», режисером-лаборантом, секретарем режисерського штабу «Березоля» Л. С. Курбаса М. П. Верхацьким; наведено причини, внаслідок яких студент майстерні театральних акторів і режисерів М. П. Верхацького Володимир Горпенко перейшов до майстерні кіноакторів і кінорежисерів В. І. Івченка; розказано про творчі здобутки учнів М. П. Верхацького, які у своїй творчості та

мистецько-наставницькій діяльності продовжували традиції Л. Курбаса.

Тим не менш, перспективи наукових розвідок залишаються великими, оскільки мало-слідженою залишається творча та педагогічна діяльність Михайла Полієвктовича Верхацького як в Україні, так і в Узбекистані.

1. Безручко О. В. Українські кінематографісти, педагоги: відновлені сторінки життя: монографія / О. В. Безручко. – Київ, 2015. – Т. 5: М. П. Верхацький. – 226 с.

2. Безручко О. Перші київські учні М. П. Верхацького / О. В. Безручко // Науковий вісник КНУТКТ ім. І. К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр. – Київ, 2015. – Вип. 16. – С. 192–197.

3. Вітер В. Педагогічна майстерність М. Верхацького: режисерський аспект / В. П. Вітер // Науковий вісник КНУТКТ ім. І. К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр. – Київ, 2010. – Вип. 7. – С. 312–324.

4. Горпенко В. Г. Інтерв'ю у березні 2003 р. // Приватне архівне зібрання автора.

5. Гусев А. Актерская работа бесконечна / А. Гусев // Империя драмы. – 2009. – № 25. – апр.

6. Журавель І. Інтерв'ю з ректором Інституту екранних мистецтв ім. І. Миколайчука В. Г. Горпенком / І. Журавель // Помічник абітурієнта. – 2008. – № 9. – С. 28–29.

7. Мистецтво молодих – 2000: каталог дипломних робіт випускників КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого 1996–2000 / упоряд. І. Б. Зубавіна. – Київ, 2000. – С. 33–34.

8. Михайло Верхацький. 100 / упоряд. М. Лабінський. – Київ, 2004. – 240 с.

9. Наумова Л. М. Про моїх учителів / Л. М. Наумова // Науковий вісник КНУТКТ ім. І. К. Карпенка-Карого: зб. наук. пр. – Київ, 2011. – Вип. 9. – С. 254–263.

УДК 39 (478)

Світлана Бойко

Збереження етнокультурного розмаїття як чинника міжнаціональної злагоди в українському соціумі

У статті на базі комплексного аналізу сучасних теоретичних надбань наукової думки досліджено досвід осмислення проблеми міжнаціональних стосунків. Визначено, що етнокультурне розмаїття українська держава розглядає як безсумнівну цінність і в правовому полі сприяє розвитку культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України різного етнічного походження. Робиться висновок про те, що нині етнокультурна і етнологічна політика України спрямована на консолідацію українського суспільства і збереження ідентичності всіх етнічних спільнот.

Ключові слова: міжнаціональна згода, культура міжнаціональних стосунків, етнокультура, українське суспільство, національне виховання, національна політика, національні меншини.

Svitlana Boiko

Preservation of Ethnic and Cultural Diversity as a Factor of Interethnic Harmony in Ukrainian Society

The article is based on a comprehensive analysis of modern theoretical achievements of scientific thought investigated the experience of understanding the problems of international relations. It is determined that ethno-cultural diversity is seen by the Ukrainian government as undeniable value and a legal framework conducive to the development of cultural, linguistic and religious identity of the citizens of Ukraine of all nationalities. It is concluded that the current ethno-cultural and ethnic policy of Ukraine is aimed to consolidation of Ukrainian society and the preservation of the identity of all ethnic communities.

Key words: Inter-ethnic Harmony, Culture, International Relations, Ethnic Culture, the Ukrainian Society, National Education, National Policy, National Minority.